

14.HAFTA

AIT181 ve AIT281

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ I

KBUZEM

Karabük Üniversitesi

Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi

14. Haftanın Konuları (İçerik)

Büyük Taarruz (26 Ağustos-18 Eylül 1922)

Sakarya Zaferi'nden sonra gerek lojistik ve gerekse asker sayısı bakımından yetersiz olan Türk ordusu, Yunan ordusunu Eskişehir – Afyon hattına kadar takip etme imkanı buldu. Sakarya'da imha edilmekten zor kurtulan Yunan kuvvetleri, çekildikleri hat boyunca savunma mevzileri hazırladı ve bu mevzileri tel örgülerle çevirerek muhtemel Türk saldırısına karşı korunmaya çalıştı. Ancak Sakarya Savaşı, Yunanistan'da büyük büyük bir siyasi ve iktisadi çöküntüye neden oldu. Yunan Başbakanı ve dışişleri Bakanı ekonomik yardım sağlamak için İngiltere, Fransa ve İtalya'ya başvurdular. Ancak Sevr'i Türklere kabul ettirmek konusunda Yunan ordusuna güvenini kaybeden İtilaf Devletleri beklenen yardımı yapmadı. Bu durum Yunanistan'da büyük bir hayal kırıklığına neden oldu ve ülkedeki siyasi kriz daha da arttı.

Diğer taraftan İtilaf Devletleri askeri durumun Yunanistan aleyhine daha da kötüleşmemesi amacıyla arabuluculuk teklifinde bulundular. Bu çerçevede 22 Mart'ta toplanan konferansta İtilaf Devletleri Ankara Hükümeti ile uzlaşma görüntüsü vermelerine rağmen Sevr'den vazgeçemedikleri için bir sonuç alınamadı.

Yapılan diplomatik faaliyetlerden bir sonuç alınamayınca saldırı beklentisi daha da arttı. Meclisteki muhalif milletvekilleri de eleştirilerini daha da artırdılar. Asıl ciddi sıkıntı 5 Mayıs'ta sona eren Başkomutanlık Yasası'nın yeniden uzatılması konusunda yaşandı. Rahatsızlığı nedeniyle Mustafa Kemal Paşa'nın katılmadığı bu toplantıda, yasa muhaliflerin çabaları sonucu kabul edilmedi. Bu durumda Mustafa Kemal'in ifadesiyle ordu başsız kaldı. Ancak bir gün sonra yapılan gizli oturumda Mustafa Kemal paşa'nın eleştirilere tek tek cevap vererek bu yasaya olan gerekliliği açık bir şekilde ortaya koyması üzerine yapılan oylamada Başkomutanlık yasası bir defa daha uzatıldı. 20 Temmuzda ise yasanın süre ile sınırlandırılması kaldırılarak yaşanacak yeni sıkıntıların önüne geçilmiş oldu.

TBMM bahar aylarında taarruz haberi beklerken, kış aylarında çekilen yiyecek sıkıntısı ve beklenen askeri yardımların gelmemesi üzerine saldırı emri bir süre daha ertelendi. Yarım kalan tedbirlerle maceraya atılmak istemeyen Başkomutan bütün tepkileri göğüsleyerek taarruz emrini yaz aylarına bıraktı.

Yapılan Hazırlıklar:

1. Seferberlik sonunda Sakarya Savaşı'nda 100 bin olan asker sayısı 200 bine çıkarıldı.
2. Silah ve cephane sıkıntısı giderilmeye çalışıldı. Ancak Yunan ordusunun ateş gücü halen çok yüksekti.
3. Ordunun savaş kabiliyeti açılan kurs ve yapılan tatbikatlarla artırıldı.
4. Ankara'da açılan subay talimhainda eksik olan subay ihtiyacının yetiştirilmesine çalışıldı.
5. Büyük Taarruza ek gelir sağlamak için yeni vergiler çıkarıldı.

1922 Haziran ayına kadar sürdürülen çalışmalar sonunda taarruz kararı verildi. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Genel Kurmay Başkanı Fevzi Paşa, Milli savunma Bakanı Kazım Özalp ve Batı Cephesi komutanı İsmet İnönü arasında bir sır gibi saklanan bu karar ve savaş planı çok gizli tutuldu. 28 Temmuzda subaylar arası futbol maçı bahanesiyle üst düzey Komutanla Akşehir'e çağrılarak kendilerine taarruz hakkında bilgi verildi. Ordunun hazırlıklarını tamamlaması ve saldırının çabuklaştırılması emrini veren Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya döndü. 6 Ağustos'ta ordulara çok gizli olarak saldırıya hazır olma emri verildi. 13 Ağustos'ta cepheye giden Fevzi Paşa hazırlıkları yeniden gözden geçirdi. Mustafa Kemal 20 Ağustos'ta gizlice Konya'ya geldi.

Mustafa Kemal Paşa, Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa, Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa ve Birinci Ordu Komutanı Nurettin Paşa 26 Ağustos 1922 günü sabahı Kocatepe'de hazır bulundular. Sabah 04:30'da Türk topçusunun ateşi ile saldırı başladı. Yapılan şiddetli savaşlar sonunda, ilk gün cephenin kilit noktalarından Kalecik Sivrisi ile Belen Tepe alındı. Tınaz ve Erkmen Tepelerinde önemli gelişmeler yaşandıktan sonra, Türk süvarileri düşman gerisine sarkarak büyük bir panik yarattılar. İkinci

Ordu'da aynı zamanda şiddetli hücumlarda bulunarak saldırının ana merkezinin düşman tarafından bilinmesini engelledi. İlk gün baskın şeklinde gelişen hücumlarla düşman savunma hattı geçilemedi. 27 Ağustos günü yapılan saldırılarla düşman kuvvetleri çözüldü ve Afyon kurtarıldı. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, dağılan düşman birliklerini İzmir ve Kütahya yönüne doğru çekilmesini engellemek için gerekli tedbirleri aldı.

28/29 Ağustos'ta yapılan başarılı manevralarla Yunan ordusu Başkomutanı Trikopis ve emrindeki beş tümenlik kuvvet, Aslıhanlar civarında çembere alındı. 30 Ağustos'ta ise düşman kuvvetleri savaş kabiliyetini kaybetti. 1 Eylül'de Trikopis ve 5000 askeri teslim olmak zorunda kaldı. Aynı gün Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Yunan ordusunun herhangi bir vatan toprağında barınamaması için son emrini verdi." Ordular İlk Hedefiniz Akdeniz'dir ..." emrini alan Türk ordusu, bu emrin gerğini yerine getirebilmek için çok hızlı bir takip harekatı başlattı.

1 Eylül'de Kütahya ve Uşak, 2 Eylül'de Eskişehir, 3 Eylül'de İnönü mevzileri düşmandan temizlendi. 4 Eylül'de Salihli ve Akşehir kurtarıldı. Çekilen Yunan kuvvetlerinin yaptığı tahribat düşünülerek, Birinci Ordu'nun süratle İzmir'e yürümesi talimatı verildi. Taarruz hafta sonu başladığından İngiliz Hükümeti gerçek durumu 2 Eylül'de öğrenebildi. Ve 3 Eylül'de ateşkes için arabuluculuk çalışmalarına başladı.

30 Ağustos 1922'de yapılan savaş, bizzat Mustafa Kemal yönettiği için bu muharebelere " Başkomutanlık Muharebeleri" ismi verildi. Zaferin kazanılmasındaki hizmetlerinden dolayı Fevzi Paşa'ya Mareşal, İsmet Paşa'ya Orgeneral rütbesi verildi. Bu zaferle İngiltere ve Yunanistan'ın Türk topraklarıyla ilgili hayalleri sona ermiş oldu.

Zaferin Sonuçları:

- Yunan ordusunun on beş gün içinde imhası ile sonuçlanan Büyük Taarruz Zaferi, Türk Milletinin maddi manevi gücü ile kazanıldı. Öldü zannedilen Türk Milletinin azmi, cesareti, hür yaşama arzusu, fedakarlığı, vatan sevgisi, başkomutanına olan güveni başarıyı getirdi.
- Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın milletine güveni, askeri tecrübesi, yeteneği, iç ve dış politikayı iyi yönetmesi, milleti ve ordusunu kaynaştırması ve savaşa hazırlaması zaferi getirdi.
- Türk ordusu 4.5 ayda geçilmez denilen Yunan cephesini birkaç günde parçaladı. 15 günde savaşarak 500.600 km. Yol aldı. 200 binin üzerindeki düşman ordularını tamamen imha etti.
- Bu büyük zafer içte dışta milli bütünlüğü ve güveni sağladı.
- Mudanya Ateşkes Antlaşması ve Lozan Barış Antlaşması'nın hazırlanması ve imzalanması bakımından en büyük dayanak ve güç kaynağı oldu.
- Tam bağımsız Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunun ve Türk İnkılabının güç kaynağı yine bu zafer oldu.
- Sevr Antlaşması ile Şark meselesini diledikleri gibi çözebileceklerini yani Anadolu'yu Türklerin elinden alabileceklerini zanneden ve bu doğrultuda politika üreten İtilaf Devletleri, Türk milletinin gücünü görerek Lozan'da Şark Mesele'sinin kapandığını kabul ettiler.
- Türk zaferi yenilmez zannedilen Avrupalı sömürgecilerin yenilebileceğini gösterdi. Bütün ezilen mazlum milletlerde kurtuluş ümidi belirdi.
- Başkomutan Meydan Muharebesi yalnızca düşman ordularını denize dökmek ve ülkeyi kurtarmakla kalmamış, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunu hazırlamıştır.

İzmir'in Kurtuluşu

Mudanya Ateşkes Antlaşması (11 Ekim 1922)

Anadolu'nun kurtarılmasından sonra sıra Trakya ve İstanbul'un kurtarılmasına gelmişti. Hedef bütünü ile birlikte Misak-i Milli'de ilan edilen Türklüğün Ata Yurdu idi. Ordularımız İzmir ve Bursa'yı kurtardıktan sonra İngilizlerin işgalinde bulunan İstanbul ile Yunanlıların işgalinde bulunan Trakya üzerine yöneldi. İngiliz kabinesinin 7 Eylül'de yapılan toplantısında İstanbul'un ve Çanakkale'nin Türklere karşı savunulması kararı alındı. 15 Eylül'de İngiliz Hükümeti sömürgelerinden yardım isteyip, Avrupalı müttefiklerini ve Balkan Devletlerini Türklere karşı ortak bir harekate çağırdı. Bu faaliyetlerden İngiltere'nin Türk düşmanlığı politikasında en ufak bir değişiklik olmadığı anlaşıyordu. İngiltere eğer Türklere boyun eğerse, bunun İslam dünyasında kendi aleyhine birtakım gelişmelere sebep olacağından endişe ediyordu. Böyle bir durum ise Birinci Dünya Savaşı'nda elde ettiği kazançlarını tehlikeye sokabilirdi. İşte bu sebeple Türk düşmanlığı ile ünlenen İngiliz başbakanı Lloyd George, her ne pahasına olursa olsun

Türkleri durdurmaya çalışıyordu. Ancak İngiltere, Yeni Zelanda hariç hiçbir sömürgesinden, müttefiklerinden ve Balkan Devletlerinden umduğu acil yardımı bulamadı. Kendisi de tek başına Türklerle savaşa cesaret edemedi. Fransa ve İtalya'nın araya girmesiyle Türk şartları kabul edilerek 3 Ekim 1922'de Mudanya'da bir konferans toplandı. Ateşkes görüşmelerine Türk tarafı adına İsmet Paşa liderliğindeki bir askeri kurul gönderildi. Yunan tarafı adına ise General Mazarikis başkanlığında bir kurul görevlendirildi. Konferansta İngiltere'yi General Harington, Fransa'yı General Charpy, İtalya'yı General Monbelli temsil etti. İşin ilginç yanı mütareke görüşmelerine Yunan heyeti katılmadı. Görüşme esnasında İsmet İnönü'nün " Yunan heyeti nerede" sorusuna Curzon, "yoktur, gelmediler" cevabını verdi. Bunun üzerine İnönü, "O halde biz bir neticeye varalım, Yunanlılar bunu kabul etmeye mecbur olacaklardır" diyerek Curzon'a karşılık verdi. Bu diyalogdan anlaşılacağı üzere Türkiye ateşkes masasına I. Dünya Savaşı'nın galipleri ile oturuyor; onlarla hesaplaşıyordu. İngiltere ise Yunanistan'ın avukatlığını yapıyordu. Yalnız bu sefer sömürgeci devletlerin karşısında yenik bir Osmanlı İmparatorluğu yoktu. Yunan ordularını on beş gün içinde yok etmiş, İtilaf Devletlerini dehşete düşürmüş muzaffer Türk ordularının temsilcileri vardı. Türkiye ateşkes masasına Misak-i Milli'ye dayanan bağımsızlık tezini ve inancını getiriyordu.

En çekişmeli görüşmeler, Başbakan Lloyd George'un talimatları doğrultusunda hareket eden Lord Curzon ile İsmet İnönü arasında gerçekleşti. Çünkü Türkiye olan sorunlarını büyük ölçüde halletmiş olan Fransız ve İtalyan heyetleri , savaşı sürdürmek istemiyorlardı. Görüşmelerde Türk heyeti DoğuTrakya'nın 20 gün içersinde boşaltılarak Türklere teslim edilmesi hususunda ısrar ederken, İngiliz heyeti, Trakya'nın boşaltılmasını kabul etmekle birlikte, gerçek barış imzalanana kadar bölgenin kendilerinde kalmasında ısrar ediyordu. Bu sebeple görüşmeler çıkmaza girerek, iki günlük bir kesintiye uğradı. Konferansın tehlikeye girmesi üzerine İtilaf güçlerine, Türk ordusunun 6 Ekim'den itibaren harekete geçeceği bildirildi. Bu karar nedeniyle telaşlanan Lord Curzon'un 6-7 Ekim tarihinde Paris'te gerçekleştirdiği görüşmeler neticesinde General Harrington'a ateşkese imzalama yetkisi verildi. Uzun süren pazarlıklar ve tartışmalı görüşmelerden sonra 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Mütarekesi imzalandı.

Mütarekeyi İngiltere adına Harington, Fransa adına ise İsmet Paşa imzalarken, Yunanistan adına belgeyi imzalayan olmadı. Atina Hükümeti ancak 13 Ekim 1922'de mütareke şartlarını kabul ederek bir protokolle antlaşmayı imzaladı. Böylece antlaşma, 15 Ekim 1922'de yürürlüğe girebildi.

Uyarı: Yunanistan'ı Mudanya'da arkasındaki gerçek güç olan İngiltere temsil etmiştir.

Antlaşma Şartları:

- Meriç Nehri, Türkiye ile Yunanistan arasında sınır olacaktır.
- Yunanistan Doğu Trakya'yı (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ) 15 gün içerisinde boşaltacak ve İtilaf Devletleri teslim aldıkları Doğu Trakya'yı en geç bir ay içinde TBMM güçlerine teslim edeceklerdir.
- Doğu Trakya TBMM Hükümeti'ne teslim edilince, bölgenin güvenliği Türklere bırakılacak ve bu görevi de 8000 kişilik Jandarma kuvveti üstlenecekti.
- İstanbul ve Boğazların yönetimi TBMM yönetimine bırakılacaktır. Ancak İtilaf Devletleri esas barış antlaşması imzalanıncaya kadar, İstanbul'da kalacaktır.
- Türk ordusu barış yapılmaya kadar Çanakkale'den ayrılmayacaktır.
- Ateşkes 14-15 Ekim'de yürürlüğe girecektir.

Uyarı: İstanbul'un yönetiminin TBMM'ye bırakılmasıyla Osmanlı Devleti hukuken sona ermiştir.

Önemi ve Sonuçları:

1. Kurtuluş Savaşı fiilen sona ermiştir.
2. Muharebeler dönemi sona ermiş ve artık barış dönemi başlamıştır.
3. Bu tarihe kadar TBMM Hükümeti'ni resmen tanımamış olan İngiltere artık Türkiye'nin siyasi varlığını kabul etmiştir.
4. Mudanya Ateşkesi, Başkomutanlık Meydan Muharebesi zaferini tamamlayan siyasi bir zaferdir.
5. Doğu Trakya savaş yapılmadan kurtarılmıştır.

6. Mondros Mütarekesinin rövanşı Mudanya Mütarekesi ile alınmış, Mondros ile Osmanlı Devleti tarihe karışırken, Mudanya ile yeni bir Türk Devleti kurulmuştur.
7. Türk zaferi Yunanistan'da büyük siyasi çalkantılara sebep olmuş, Anadolu macerasından sorumlu tutulan devlet adamları idam edilmiştir. Yunanistan'da Krallık yıkılmış, demokrasiye geçilmiştir. Yunanlıların "Büyük Yunanistan" hayalleri büyük bir felaketle sonuçlanmıştır.
8. Türk siyasi zaferi İngiltere'de hükümet değişikliğine neden olmuş, Türk düşmanı İngiliz Başbakanı Lloyd George'nin politikası iflas etmiştir. Siyasi hayattan çekilmek zorunda kalacak ve politika alanından silinecektir.
9. Lozan Barış Konferansına zemin hazırlamıştır.
10. Mudanya'daki müzakerelerde gösterdiği başarıdan dolayı İsmet Paşa Lozan Barış Konferansı'na gitmiştir.

Şekil 1. İtilaf devletleri ile imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması ile işgal kuvvetlerinin Türk topraklarını boşaltması ve Lozan'da barış konferansı yapılması kararlaştırıldı. 11 Ekim 1922